

TEMA 3 : REPÀS DE TERMES GEOGRÀFICS

2.- RELLEU

DEPRESSIÓ

Concavitats o zones baixes de la superfície terrestre envoltades de relleus més elevats o serralades. Amb els temps s'han anat omplint de sediments. Les dues més importants a la península Ibèrica són la de l'Ebre i la del Guadalquivir.

IBÈRIA ARGILOSA

Regions de la Península Ibèrica on predominen els materials argilosos. Són materials sedimentaris poc resistents dipositats a finals del Terciari i durant el Quaternari. Aquests es troben sobretot a les depressions interiors i litorals de la península.

IBÈRIA CALCÀRIA

Regions de la Península Ibèrica on predominen els materials calcaris d'origen sedimentari, originats sobretot a l'era secundària i plegats durant la terciària. Aquest es troben sobretot a l'est de la península, dibuixant una forma de Z invertida.

IBÈRIA SILÍCICA

Regions de la Península Ibèrica on predominen els materials silícis integrats per roques de l'era precambriana i primària. Aquests es troben sobretot a l'oest peninsular, i la roca predominant és el granit.

MESETA

Superfície plana o lleugerament inclinada cap a una determinada direcció i situada en una certa altitud sobre el nivell del mar. En el cas de la P. Ibèrica, la Meseta és un dels principals accidents geogràfics perquè ocupa tota la zona central i n'ordena el relleu. Té una altitud mitjana de més de 600 metres i està lleugerament inclinada cap a l'oest, el que determina que les seves conques hidrogràfiques vessin a l'Oceà Atlàntic.

MODELAT CÀRSTIC

Modelat provocat per l'acció disolvent de les aigües sobre el carbonat calcic de les roques calcàries. Dóna com a resultat formes com els barrancs, les gorges, els poljés, els avencs, etc., i sol donar lloc a una ampla xarxa de drenatge subterrani. És típic de la Ibèria calcària i del migjorn menorquí.

MODELAT GLACIAL

Modelat ocasionat per l'acció erosiva dels glaciars pel moviment de les geleres. Sols es localitza a les zones d'alta muntanya, on hi ha hagut glaciars quaternaris (Serralada Cantàbrica, Pirineus...).

MODELAT O RELLEU VOLCÀNIC

Tipus de modelat format per les emissions de lava d'erupcions volcàniques. A Espanya és molt important el cas de Canàries. A la Península es redueix a alguns punts molt localitzats (La Garrotxa, Cofrentes, Cabo de Gata...).

OROGÈNIA ALPINA

Moviment de formació de muntanyes que tingué lloc durant el Terciari i és responsable de les serralades més joves i vigoroses del planeta (Himalaya, Alps...). A la P. Ibèrica formà l'aixecament de les principals serralades exteriors, i en algunes zones la fractura i rejuveniment d'antics massissos paleozoics.

OROGÈNIA HERCINIANA

Moviment de formació de muntanyes que tingué lloc a finals del Paleozoic (carbonífer) i és responsable de les serralades més velles d'Europa. A la península sorgí el Massís Hespèric i els d'Aquitània, Catalanobalear, de l'Ebre i Bètic-rifeny.

MODELAT LITORAL

Tipus de modelat format per l'acció erosiva d'onades, marees i corrents marines sobre la zona de contacte entre la mar i el continent. Es modelen formes com els penyassegats, ries, cordons litorals, albuferes, deltes, etc.

PLANES LITORALS

Àrea amb altituds inferiors a 200 metres situades al litoral de la Península Ibèrica.

3.- CLIMA I AIGÜES

ALBUFERA

Llacuna litoral d'aigües salobres, separada del mar per un cordó d'arena més o menys extens en el qual existeixen una o més boques (goles) que comuniquen amb el mar (Albufera de València, d'es Grau, d'Alcúdia...).

AIGUAMOLL (*)

Indret litoral pantanós, propi de les costes baixes, normalment inundat a causa de l'aigua de pluja, d'un corrent fluvial o per corrents soterranis. Exemple: Aiguamolls de l'Empordà.

AQUÍFER

Bossa i corrent d'aigua subterrània que es forma quan les aigües de precipitació s'infiltringen, troben un estrat impermeable i s'acumulen damunt d'ell. En determinades regions, com Menorca, són les principals fonts de suministrament d'aigua per al consum, i molts cops pateixen el problema de la sobreexplotació i la salinització.

ARIDESA

Absència o molt escassa presència d'aigua o d'humitat a l'aire i al sòl. Es defineix per la relació de la manca d'humitat respecte de les necessitats de la vegetació i dels conreus, així com del règim tèrmic. A Espanya, els índexs màxims d'aridesa es donen al sud-est de la península i a Canàries.

CABAL RELATIU

Índex de la quantitat d'aigua que porta un curs d'aigua (riu, torrent...) que s'obté posant en relació el cabal mitjà anual (en litres/segon), amb els km² de la conca. Els rius amb major cabal relatiu són els de la vessant cantàbrica, amb conques petites que reben abundants pluges.

CLIMA DE MUNTANYA

Tipus específic de clima creat per les condicions que introdueixen els grans relleus en els elements climàtics dels diversos climes zonals. Es caracteritza per temperatures baixes i precipitacions elevades, de neu durant bona part de l'any.

CLIMA MEDITERRANI

Tipus de clima caracteritzat per l'acusada sequedat estival, precipitacions irregulars i escasses concentrades principalment en la tardor, temperatures altes durant l'estiu i suaus durant l'hivern. S'hi poden distingir diverses variants, com el costaner o pur, suavitzat, continentalitzat, etc.

CLIMA OCEÀNIC

Tipus de clima suau, amb abundants precipitacions, absència d'estació seca i temperatures suaus i regulars. A la Península Ibèrica abasta tota la franja septentrional, des de Galícia als Pirineus.

CLIMA URBÀ

Tipus específic de clima creat per les condicions que introdueixen els grans nuclis urbans en els elements climàtics dels diversos climes zonals i que es caracteritza per un increment significatiu de la temperatura respecte de l'espai circumdant (illa urbana de calor).

CLIMA SUBTROPICAL

Tipus de clima de les zones temperades properes als Tròpics. És un clima de transició entre els càlids i els temperats i es caracteritza per la temperatura

mitjana relativament elevada i la manca d'una estació freda. Un exemple clar és el clima canari, que està molt modificat per l'altura i per la presència d'una corrent marina freda.

CONTINENTALITAT CLIMÀTICA

Efecte de les masses continentals consistent en la disminució de les precipitacions i alteracions de les temperatures amb una acusada amplitud tèrmica, a causa de l'absència de l'acció moderadora del mar. A la península Ibèrica els efectes de la continentalitat es noten a l'interior i estan més acusades per la presència de la Meseta i de serralades properes al litoral, que frenen els efectes de l'aire marítim.

DESERTITZACIÓ

Degradació dels elements climàtics i ambientals en general cap els específics del desert. En l'actualitat està en estreta relació amb l'erosió del sòl a causa de la desforestació, l'abús de pastures o la sobreexplotació agrícola.

ENDORREÏSME

Zones sense drenatge al mar (valls tancades dels Pirineus, zones de la Depressió de l'Ebre...).

EXORREÏSME

Caràcter de les regions que tenen drenatge normal, és a dir, la xarxa hidrogràfica que es dirigeix cap al nivell de base general, representat pels mars i pels oceans.

ESTIATGE

A causa de la sequera estacional, és el moment en què més disminueix el cabal d'un riu. En les zones de clima mediterrani l'estiatge és molt acusat.

RAMBLA/TORRENTS

Curs d'aigua de cabal sobtat, irregular i impetuós a causa del fort pendent i de les pluges torrencials. És molt típic dels països mediterranis, sobretot en determinades èpoques de l'any. Tenen una gran força erosiva i és necessària la seva canalització per evitar inundacions.

RECURSOS HÍDRICS

Conjunt d'aigües, superficials o subterrànies, potencialment utilitzables per a l'activitat humana.

RÈGIMS FLUVIALS (PLUVIAL, NIVAL I PLUVIONIVAL)

Conjunt de valors a través dels quals s'expressa quina és la forma habitual de fluència d'un riu al llarg de l'any: pluvial (pluja), nival (neu), pluvionival (principalment pluja i secundàriament neu). Caldria posar exemples i localitzacions.

REAVINGUDA

Aportació ràpida i violenta d'aigua en una vall fluvial (riu o torrent) per sobre dels valors habituals.

SALINITZACIÓ D'AQUÍFERS

Procés d'acumulació de sals als aqüífers que pot esdevenir per intrusió marina (a la costa) o per sobreexplotació de l'aqüífer (que representa una major concentració de sal en una menor bossa d'aigua).

SEQUERA

Període prolongat de temps que transcorre sense precipitacions apreciables.

TRANSVASSAMENT ENTRE CONQUES

Aportació d'aigua d'una conca hidrogràfica a una altra mitjançant un canal o una altra obra d'enginyeria hidràulica. Exemple: Tajo-Segura.

4.- VEGETACIÓ I MEDI AMBIENT

DELICTE ECOLÒGIC

Delicte derivat d'una acció perniciosa contra el medi ambient (contaminació d'un riu, etc.) i com a tal perseguible penalment.

DESASTRE NATURAL

Esdeveniment concentrat en l'espai i en el temps, pel qual una comunitat humana pateix danys severs i incorre en pèrdues de tal magnitud que l'estructura social es trenca.

DESFORESTACIÓ

Acció de suprimir els boscos o masses forestals per implantar-hi explotacions agrícoles, ramaderes, industrials, turístiques, etc.

ECOSISTEMA

Unitat funcional constituïda per un biòtop i els organismes que hi habiten. És el resultat de la interacció dels caràcters del sòl, el clima, la vegetació, la fauna, etc.

ENDEMISME

Espècie (vegetal o animal) que viu exclusivament en una àrea determinada. Es troben adaptades a un entorn natural molt determinat. Els ambients més propensos als endemismes són les illes i els entorns d'alta muntanya.

ESPAI NATURAL PROTEGIT

Espai natural que, pels seus elevats valors ecològics i ambientals, ha estat protegit mitjançant una acció legislativa o administrativa. Hi ha diverses figures i nivells de protecció a l'Estat espanyol.

GARRIGA

Comunitat de matoll típic de l'àrea mediterrània, poc densa i oberta, composta per plantes perennifòlies i anuals. Generalment és producte de la degradació de la màquia. Hi trobem espècies com el bruc, l'argelaga, el tem, el romaní, etc.

MÀQUIA

Formació arbustiva mediterrània, densa i alta (supera sovint els dos metres). Està integrat per plantes perennifòlies i escleròfil·les. Generalment és producte de la degradació del bosc mediterrani. Hi trobem espècies com l'arbocer, el llentiscle, l'ullastre, el garrover, etc.

PARC NATURAL

Àrea, generalment extensa, on hom protegeix d'una manera estricta la seva flora i la seva fauna. Actualment són competència de les comunitats autònomes. Exemples Balears: Albufera d'es Grau, Albufera d'Alcúdia, Cala Mondragó, Sa Dragonera.

ANEI

Figura legal de protecció d'una zona amb una especificitat mediambiental que s'ha de preservar. Així la zona queda protegida de l'especulació del sòl, perill fonamental a les Illes Balears. Un ANEI seria, per exemple, els de La Vall-Algaiarens a Ciutadella.

PENÍNSULA IBÈRICA BRUNA (MARRON) (*)

Àrea de la P. Ibèrica amb precipitacions inferiors als 800 mm. anuals i notable sequera estival. Inclou la major part de la P. Ibèrica (tota excepte la del punt anterior).

PENÍNSULA IBÈRICA VERDA (*)

Àrea de la P. Ibèrica amb precipitacions per sobre de 800 mm. anuals que inclou des dels Pirineus fins la costa gallega occidental, així com els principals sistemes muntanyosos.

PIS O ESTATGE DE VEGETACIÓ

Estructura en que es disposa la vegetació de muntanya, quan les espècies vegetals s'organitzen en funció de l'altitud d'acord amb les condicions de pluviositat, temperatura i insolació.

PLUJA ÀCIDA

Precipitació líquida que porta, en dissolució, productes químics, sobretot compostos de sofre, procedents de la contaminació atmosfèrica. Aquesta precipitació té un efecte nociu sobre la vegetació, ja que pot arribar a matar les plantes de regions senceres.

PRATS D'ALTA MUNTANYA

Formacions herbàcies, naturals, susceptibles de ser utilitzades com a pastures, que es donen a zones d'alta muntanya, als pisos superiors de vegetació.

VEGETACIÓ EUROSIBERIANA

Vegetació de la regió eurosiberiana (regne floral holàrtic) que a Espanya s'estén per les regions de clima oceànic, amb abundants precipitacions. És una vegetació exuberant on predominen les espècies caducifòlies.

VEGETACIÓ MACARONÈSICA

Vegetació pròpia dels arxipèlags atlàntics (Canàries, Açores, Madeira, Cabo Verde) amb característiques tropicals i forta presència d'endemismes (drago, laurisilva...).

VEGETACIÓ MEDITERRÀNIA

Vegetació de l'àrea mediterrània adaptada a aquest tipus de clima, que ocupa la major part del territori peninsular. La vegetació presenta fulles escleròfiles i perennifòlies, amb un equilibri ecològic molt fràgil.

VEGETACIÓ XERÒFILA

Vegetació adaptada per suportar i viure en un medi escàs en aigua. Tenen un gran desenvolupament de les arrels, parts llenyoses abundants i fulles perennes i petites, envernissades per a evitar la transpiració. Un exemple seria l'alzina.

DEPURACIÓ D'AIGÜES

Acció que es desenvolupa a una depuradora, que és una obra hidràulica que té com a finalitat el tractament de les aigües residuals dels habitants d'una zona per evitar que contaminin. Aquesta aigua, un cop tractada, pot ser aprofitada per a regadiu o altres usos.

RESERVA DE LA BIOSFERA

Figura de conservació definida per la UNESCO que pretén armonitzar la preservació d'entorns naturals únics amb la presència humana i la obtenció de rendiments econòmics. Solen protegir-se ecosistemes terrestres, costaner, marítims, o una combinació dels mateixos. Menorca és una Reserva de la biosfera.

